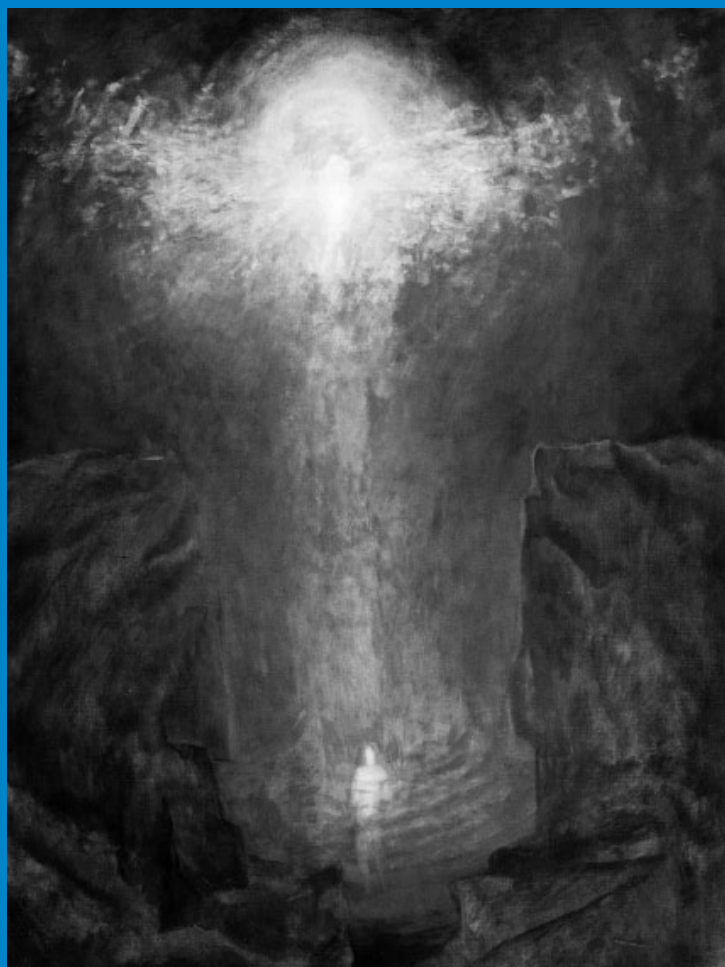

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
Advent 2017

Incarnatie

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
22e jaargang nr. 1, Advent 2017

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1

Storm 1

Thema: Incarnatie 2

Op de groei - opvoeding 15

Onder de zon - jongeren 18

Adventtijd 20

Bestuur en instellingen 23

Allerlei 25

Internationaal 27

Boeken 33

Aankondigingen 34

De gemeenten en hun geestelijken 35

Gestorvenen 36

Redactie

Jos van Damme, Jolanda Gevers Leuven, Thom Kloes, Marianne de Nooi, Marjolein te Pas, Judith Slokker

Redactie, financiën en advertenties

In beweging p/a Jos van Damme,
Weerskruislaan 96, 6721 BW Bennekom
tel. +31-6-10298186
e-mail: inbeweging@christengemeenschap.nl
(ook voor inlichtingen over abonnementen)
banknr. NL36INGB0009185951, BIC: INGBNL2A,
t.n.v. In beweging, 6721 BW Bennekom

Druk

Drukkerij Modern, Bennekom

Kopijdata

Paasnummer 1 februari 2018
Pinksternummer 1 april 2018
Kopij graag aanleveren per e-mail
(inbeweging@christengemeenschap.nl).
De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden kopij in te korten of niet te plaatsen.

*Illustratie vooromslag: 'De doop in de Jordaan',
Ninetta Sombart. In: Volker Harlan 'Ninetta Sombart'
(2004), Urachhaus*

De Christengemeenschap in Nederland en Vlaanderen Adressen en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=zondagsdienst voor de
kinderen, info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 1825 AT, +31-6-48118787,
M zo 10, di 9, do 10, za (info), K zo 9 (info)

Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 1081 HL, +31-20-
6420769, bgg 4414949, M zo 10.30, wo 9, do 10,
za 9 of 11 (info), K zo 10.00 (info)

Antwerpen, H. Consciencelaan 107, B-2640 Mortsel,
+32-3-4406821, M zo 10, wo 9.30, do 10 in Olen
(info), vr 9.30, K zo 9.30 (info)

Arnhem, Brugstraat 5, 6811 MB, +31-26-3621769,
M zo 10 (info), do 9.00 (info), K zo 11.00 (info)

Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 2517 EG, +31-70-
3634898, M zo 10.15, di 9 Engelse dienst (info), wo 10
(info), vr 10.30 (info), K zo 9.30 (info)

Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 3972 EJ, +31-343-785
437, M zo 10.30, di 9.30 (info), do 9.30, K zo 10 (info)

Eindhoven, Dorpstraat 122, 5504 HL Veldhoven,
+31-40-2221009, bgg 2520498, M zo 9.30 of 10.45
(info), wo 9.30 (info), vr. 9.30 (info), K zo 10 (info)

Gent, Kasteellaan 54, 9000 Gent (geen postadres),
+32-9-2334768, M za 10 (info), K za 9.30 (info)

Het Gooi, Veldweg 1, 1404 CV Bussum, +31-35-5417957,
bgg 6563160, M zo 10, do 10 (info), K 11.15 (info)

Groningen, Lauwersstraat 3, 9725 HD, +31-592-347059,
bgg +31-594-659558, M zo 10.30 (info), do 10 (info),
K zo 10 (info)

Leeuwarden, Droevendal 9, 8911 KK, 0031-594-659558,
M zo 10.30 (info), wo 9.15 (info), K zo 9.45 (info)

Leiden, Vestestraat 49, 2312 SW, +31-71-5727618, bgg
+31-6-52342851, M zo 10.30 (info), do 10 Duitse
dienst (info), K zo 10 (info)

Meppel, Catharinastraat 44, 7941 JG, +31-6-40289590,
M zo 10.30 (info), wo (info), K zo 9.45 (info)

Middelburg, Lange Noordstraat 62 (geen postadres),
+31-118-583352, bgg +31-6-46616138, M za 10
(info)

Rotterdam, Lumeysstraat 33, 3039 ZN, +31-10-2232317,
M zo 10.30, di 9.30, wo 9.30, vr 7.30, K zo 10

West-Brabant, Minckelersstraat 27 (geen postadres),
Breda, +31-76-5422983, bgg 5021945, M za 9.30
(info)

Zeist, van Tetslaan 4, 3707 VD, +31-6-50204989,
M zo 10.30, wo 9, do 8, vr 10 (info), K zo 9.30

Zutphen, Badhuisweg 27, 7201 GM, +31-575-524420,
M zo 10.30, di 9.15 (info), do 9.15 (info), K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: +31-70-3451506

Groot Hertoginnelaan 4

2517 EG Den Haag

e-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl

website: www.christengemeenschap.nl

Van de redactie

Het thema van dit Adventnummer van In beweging is 'Incarnatie'. Incarnatie betekent letterlijk: vleeswording. Vanuit de theologie wordt het begrip in verband gebracht met de verbinding van Gods zoon, Christus, met de mens Jezus. In de geestwetenschap wordt in breder verband over incarnatie gesproken. Met 'incarnatie' wordt de intrede van mensenzien in het fysieke lichaam bedoeld. Incarneren is zoiets als het instappen van de ziel in zijn omhulling, zijn lichaam. De ziel neemt gestalte aan, wordt geaard en verpersoonlijkt. In vier artikelen wordt ingegaan op dit proces.

In dit nummer vindt u ook een nieuwe rubriek 'Onder de zon' voor en door jongeren, die in de plaats is gekomen van de door de redactie verzorgde rubriek 'Uit het gemeentebericht van ...'. De gemeenten kunnen nog wel steeds zelf hun nieuws aanleveren voor de 'Berichten uit de gemeenten', een rubriek die in dit nummer leeg is gebleven. Onder 'Internationaal' is een interview opgenomen met Vicky von Behr, aartsbewindsdrager van de Christengemeenschap. "We moeten initiatiefrijke gemeenten worden", stelt hij. James Greaves, student aan het seminarie in Spring Valley, schrijft een boeiend stuk over het vieren van de jaarfeesten in het noordelijk en zuidelijk halfrond. En Marie-Hélène van Tol doet verslag van de stichting van de Christengemeenschap in Roemenië.

Tenslotte: Feike Weeda heeft na drie jaar aangegeven met de redactiewerkzaamheden te willen stoppen. Wij zullen zijn inbreng, ideeën en inzet enorm missen, maar wensen hem alle goeds toe. Feike, dank voor alles!

Marjolein te Pas

Storm

Er trok een storm over Nederland. De wereld was vol beweging en geluid. Bezorgd keek ik door het raam naar de oude boom in mijn achtertuin. Zou hij overeind blijven? Zijn takken zwiepten en zwaaiden heen en weer en de stam schudde onheilspellend. Toen bleef mijn blik haken in het midden van de boom. Daar zat een tortelduif. Heel rustig zat zij daar, terwijl de wereld om haar heen raasde en deinde. Alert, maar serene keek ze. Tenslotte draaide zij haar kopje, om vervolgens in alle rust de veertjes op haar rug te poetsen en te ordenen.

Door die vredige duif in het centrum van de storm herinnerde ik mij plotseling de Christus, die in stormachtige omstandigheden de rust zelve bleef en te midden van zijn angstige leerlingen sprak: "Vreest niet!" De mensenzoon, die ook Gods zoon is, wil in ons midden zijn, alle dagen en nachten.

Marjolein te Pas

Thema: Incarnatie

Incarnatie is letterlijk 'vleeswording', mens worden in een lichaam op aarde. Thom Kloes opent het themadeel van dit Adventnummer met een bijdrage over de weg die een mens gaat als hij gestorven is en dan op weg gaat om een nieuw leven op aarde voor te bereiden. Judith Slokker beschrijft hoe je dan niet zonder bagage aankomt op aarde, maar je levenslot, je karma meeneemt. De geboorte zelf en de eerste periode daarna zijn kwetsbaar, Marianne de Nooij duidt aan hoe de werkzaamheid van Christus een hulp kan zijn in het goed aankomen op aarde. En eenmaal goed en wel geland, hoe groei je dan verder je lichaam binnen? De arts Aart van der Stel vertelt over de uitdaging die beperkingen daarin vormen.

Levensvertrouwen en zielsverjonging rond het middernachtelijk uur

door Thom Kloes (gemeente Zeist)

Iedere mens wordt in het leven geconfronteerd met allerlei situaties en gebeurtenissen. Sommige daarvan beleven we als aangenaam, ze veroorzaken vreugde of herkenning. Andere proberen we te vermijden; en als dat niet lukt, ervaren we ze als onaangenaam, pijnlijk of boezemen ze ons angst in. Menigeen heeft daar ervaring mee, zowel met het vreugdevolle als het smartelijke, en kan zich van beide allerlei beelden voor de geest halen. Voor anderen zijn die ervaringen uitzonderingen. Ze kunnen optreden, maar meestal gaat het leven door de dag, de week, de maand heen gewoon zijn gang, zonder dat het uitgesproken positieve of negatieve gevoelens opwekt.

Maar als er dingen op je afkomen die het gewone leven overhoop gooien, die nieuwe impulsen brengen, aangename of pijnlijke, hoe sta je daar dan tegenover? Je kunt de grondstemming hebben of ontwikkelen, dat alles wat je tegemoet komt, hoe smartelijk misschien ook, betekenis heeft. Het zal je leven verrijken als je die betekenis onder ogen wilt zien. Dat is de grondstemming van vertrouwen hebben in het leven, 'levensvertrouwen'. Levensvertrouwen is meer dan accepteren alleen. Het is ook geen willekeurig optimisme. Het is het vermogen om alles wat je in het leven tegenkomt, alles wat zich aan je voor-

doet, innerlijk en invoelend te ervaren als iets wat je vertrouwt, iets waarmee je verbonden bent. Levensvertrouwen bewerkstelligt in ons dat we ons openstellen voor wat zich aan ons wil openbaren. De eerste stap daarbij is een vraag: wat heeft deze gebeurtenis, deze situatie me eigenlijk te zeggen?

Zielsverjonging

Levensvertrouwen gaat gepaard met iets dat terecht een kunst genoemd kan worden. We noemen het 'zielsverjonging'. Ook dat begint met een vraag: wanneer heb ik voor het laatst iets gedaan of ervaren dat nieuw voor me was? Natuurlijk zijn we geneigd datgene wat we tegenkomen in de ons bekende kaders te plaatsen. Onze ervaringen en alles wat we geleerd en gelezen hebben, wijzen ons de weg. Wat we denken en doen is vaak gebaseerd op patronen uit ons verleden. Zij wijzen ons de weg maar evenzeer staan zij ons in de weg. Je kunt ook de kunstenaar in jezelf observeren die een blanco doek beschouwt. Om nieuwe toekomstmogelijkheden te ontdekken, moet je je bewust worden van oude gewoontereacties. En die loslaten, achter je laten. Dat vraagt een – vaak moeizaam – streven naar onthechting. De sleutel tot onthechting is onbevangen en actieve aandacht schenken aan wat je tegemoet komt. Daarbij kan het eigen referentie-

Een blanco doek

om je individuele en in het bijzonder je boven-individuele ontwikkelingsdoel te bereiken. Wat je denkt, doet en nalaat heeft niet alleen persoonlijke gevolgen, het weeft als feiten in de wereld, het heeft ook gevolgen voor de gemeenschap.

Waarop kan ik vertrouwen om dat ontwikkelingsdoel alsnog, uiteindelijk, te realiseren? Die vraag stellen is Christus zoeken. Na de dood zul je hem herkennen als je Zijn wezen op aarde hebt gezocht. Overal, in alle dingen.

kader een fors obstakel zijn; jeugdige openheid, verwondering en nieuwsgierigheid laten ons pas werkelijk 'zien'. Het helpt daarbij om elke avond bij een terugblik op de dag te noteren wat nieuw was in wat je tegenkwam en wat nieuw was in je reactie op het oude vertrouwde. Het opwekken van levensvertrouwen en zielsverjonging betekent: je hart openen. Je gebruikt dan je vermogen tot liefde als waarnemingsorgaan, je kunt dan zien met je hart. Je handelt vanuit een breder perspectief. Je ervaart de dynamiek van het leven door de afzonderlijke gebeurtenissen heen.

Ontmoeting met Christus

Door levensvertrouwen en zielsverjonging stellen we ons open voor de toekomst en bereiden we ons voor op de ontmoeting met het wezen van Christus. Er zijn dingen die we alleen op aarde kunnen ontwikkelen: de eigen verantwoordelijkheid, de vrijheid, het nemen van initiatief, de liefde, het lijden doorstaan, Christus zoeken in wat je ontmoet. Dat laatste is gegrond in het bewustzijn, dat alles wat je in het leven hebt gedaan niet toereikend zal zijn

Op weg na de dood

Na de dood. We hebben voorstellingen van de weg die de ziel dan doorloopt, al dan niet levendig. Voor een van die voorstellingen gaf Rudolf Steiner deze meditatie:

*Al wat leeft in het heelaar,
leeft alleen doordat het in zichzelf
steeds de kiemen van nieuw leven wekt.
En de ziel, zij geeft zich slechts aan ouderdom
en sterven prijs,
om onsterfelijk tot steeds nieuw leven weer
te rijpen.*

'Tot steeds nieuw leven weer te rijpen'. Het doet denken aan wat we 'zielsverjonging' noemden. Maar de meditatiespreuk richt zich op het leven na de dood. Voor we, na de dood, de louteringstijd van de ziel ingaan, mogen we een speciale ervaring verwachten. Het is de ontmoeting met een Wezen dat de mens zijn 'karmische conto' voorhoudt. Wat je op weg naar de geestelijke wereld uit het aardse leven meebrengt, leg je aan Christus voor. Hij is in onze tijd de Heer van

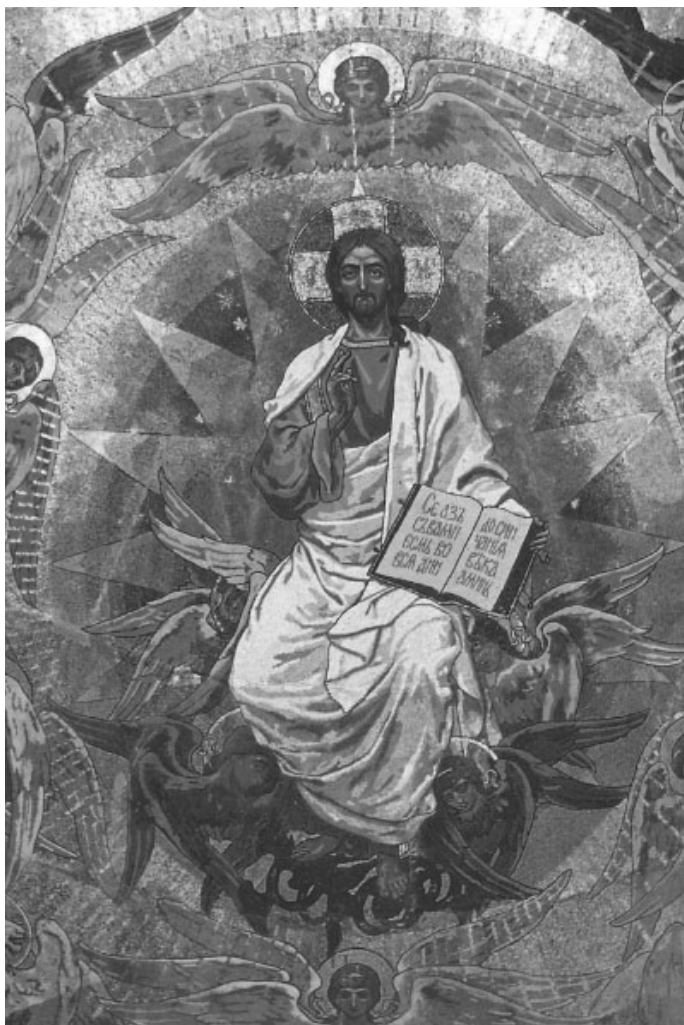
het karma, een wachter op de drempel. Hij neemt deel aan je lot. Dat betekent dat wat je na de louteringstijd aan vereffening voor ogen staat, niet alleen jezelf betreft, maar ook helpend is voor de gemeenschap. Het bovenpersoonlijke aspect van de vereffening, de 'zonden van de wereld', dat onze kracht overstijgt, neemt Christus op zich.

Tijdens ons leven wordt het ik-bewustzijn steeds weer gewekt, via de zintuigen, door de confrontaties met de wereld. Tenminste, als we die confrontaties aangaan. Het appèl dat deze op ons doen is: levensvertrouwen en zielsverjonging ontwikkelen.

En na de dood, waarop berust dan het ik-bewustzijn? Dat berust op de kracht van Christus, waardoor je kunt terugzien op het moment van sterven. Het is een kracht, die te vergelijken is met datgene wat je op aarde nodig hebt om te komen tot levensvertrouwen en zielsverjonging. Hoe helderder het bewustzijn van de mens is, hoe verder hij bewust mag doordringen in de hemelse sferen van planeten en sterren.

Het middernachtelijk uur

Het is niet de opzet van dit artikel, de wonderbaarlijke reis te beschrijven die de mens doormaakt na de dood. We vertrekken van wat, in beeldende zin, als het hoogtepunt van die reis

'De kosmische Christus', Nikolai Kharlamor (1890), Sint Petersburg

beschouwd kan worden: het wereldmiddernachtelijk uur, het midden als het ware tussen de dood en de nieuwe geboorte. Voor ons gehuld in het helderste licht van de aldoorringende liefde, of in de diepste onbewuste duisternis.

Het daar kunnen aanschouwen van het oerbeeld van de mens, het hoogste mensheidsideaal, is afhankelijk van wat we in

voorgaande levens op aarde met onszelf hebben gedaan. Het oerbeeld van de mens verschijnt als de kosmische Christus. Kan iets daarvan in je hart opbloeien? En zo ja, waar moet je dat op aarde dan zoeken?

Mogelijk in de stem van je geweten. Mogelijk in de on- of halfbewuste impulsen van je wil. Je kunt daar iets van terugzien bij jonge mensen die zich gedreven voelen door nog weidse idealen en grootse plannen. Soms lukt het niet die 'op aarde' te brengen. Zij kunnen dan geen verbinding vinden met het leven van alledag. Zij komen niet in de christelijke stroom van levensvertrouwen. In milde vorm is de constatering dan: jij bent te goed voor deze wereld. In ernstiger vorm zal het gevoelens opwekken van een chronisch persoonlijk falen: zie je wel, het lukt mij niet, mij lukt niets. Dan kan een depressie het gevolg zijn en gedachten aan zelfdoding, die daarmee veelal gepaard gaan.

Na het middernachtelijk uur

Met het voorgaande in gedachten bekijken we de verdere reis na het wereldmiddernachtelijk uur. Vanuit een existentieel verlangen om te beantwoorden aan het oerbeeld van de mens, ga je op weg naar de aarde. Dan verschijnt een verleiding, verbonden met de werkzaamheid van Lucifer: waarom deze gelukzaligheid, deze volmaaktheid verlaten om terug te gaan naar de aarde? Kan deze verleiding nog naklinken in de ziel van jongeren die op aarde de verbinding met het leven niet kunnen vinden?

In de planetensferen ontvangen we de eigenschappen, die nodig zijn om op aarde onze karmische noodzakelijkheden te kunnen volbrengen. We scheppen met lotsverbondenen de constellaties die daarvoor nodig zijn. Wij zullen hen ontmoeten en zij ons. Wat brengen we samen tot stand, blijft het misschien slechts bij een schets? Wat offeren zij en wij om dat bouwwerk daadwerkelijk gestalte te geven?

Aangekomen in de zonnester, trekt het mensenwezen, dat was uitgevloeid in de kosmos, zich samen. De oerkiem van het mensenhart

vormt zich. Geestelijk-morele kwaliteiten, in aanleg de onze, zijn daarin samengetrokken. De bron, waaruit je op aarde kunt putten bij je handelen, is aanwezig.

De voorschouw

Terwijl het mensenwezen zich verbindt met het eerste embryonale stadium van zijn toekomstige behuizing, vindt een voorschouw, een vooruitblik plaats op het komende aardse leven. Het is een tegenhanger van het levens-tableau dat je na de dood om je heen ervaart. Al wat je meebrengt uit de geestelijke wereld verschijnt in een aards, bij jouw karma passend perspectief. Stel je zo'n voorschouw eens voor; deins je dan terug voor de incarnatie?

Hier grijpen wezens in die werken vanuit de kracht van Ahriman. Zelfs al laten zij de intenties waarmee we op aarde komen intact, zij verduisteren de spiritueel christelijke achtergrond ervan. Denkbaar is, dat intenties waarmee jongeren op aarde zijn aangekomen hierdoor een materialistisch karakter kunnen krijgen. Zou dit zichtbaar worden in onder meer internet en de social media, waarmee weliswaar een wereldwijde verbondenheid tussen mensen gestalte krijgt, maar wel een met een ahrimanische signatuur?

Aldus manoeuvrerend tussen de twee grote verleiders, kunnen de geestelijke wezens die het kind op zijn weg begeleiden, hem slechts influisteren: ik wil Hem zoeken.

Worden als de kinderen – over de beleving van karma

door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

In het laatje onder de tafel heeft een dreumes een opgerold stuk wollen band gevonden. Met twee handjes pakt hij de rol vast. Met zijn aandacht is hij helemaal bij zijn handen en de wol: de wol is zacht, de rol geeft mee en houdt zijn vorm. Dan pakt hij de rol over in één handje, één en al aandacht voor de beweging. Het beginnetje van de band hangt uitnodigend naar beneden. Zijn vrije handje trekt eraan. De rol wil draaien, de dreumes zoekt naar hoe hij de rol zo kan vasthouden dat die draaien kan. Hij trekt weer en moet de rol nog eens anders vastpakken. Naarmate de rol kleiner wordt en de sliert langer, kan hij hem makkelijker vasthouden. Nu kan hij goed zien hoe de rol draait en kleiner wordt als hij aan de sliert trekt. Dan is de rol zo klein geworden dat hij niet stevig meer is en uit elkaar valt. "Oprollen", roept hij. Het spel begint van voren af aan.

Een klein kind dat speelt gaat volledig op in wat het doet. Het heeft er geen doel mee of oordeel bij, het is bezig. Het is. Aan dit doen ontwikkelt het bewustzijn: wol voelt zo, als ik trek wordt de rol kleiner. Wanneer het bewustzijn echter steeds meer gevuld raakt met begrippen, voorstellingen en beelden van vroeger en later, verliest het kind steeds meer van de vanzelfsprekende aanwezigheid in het nu.

Spelende kinderen

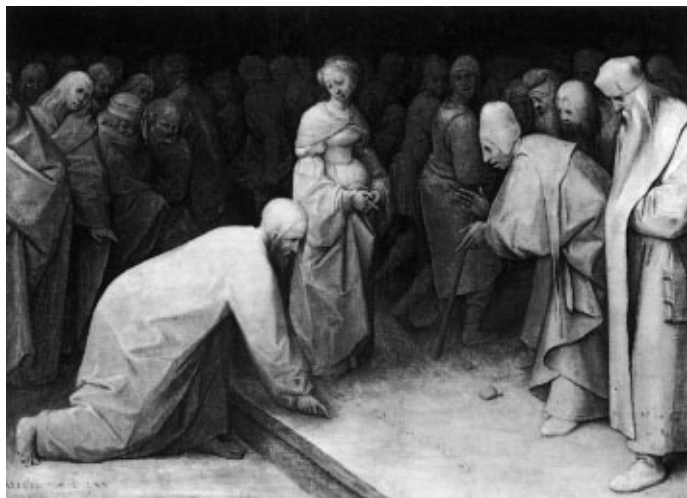
Wie het begrip 'karma' opzoekt in het etymologisch woordenboek, zou bijna denken dat het met dit begrip hetzelfde is gegaan als met het opgroeïende kind: van de letterlijke, stromende, handelende betekenis 'daad – werking' is het geworden tot 'het geheel van goede en slechte daden en gedachten tijdens het aardse leven, dat iemands latere existenties bepaalt.' Het handelen heeft plaats gemaakt voor het kwalificeren en afwegen.

Oordeelsvorming

In de christelijke traditie kennen we de overtuiging dat God na de dood in de hemel over je oordeelt. Een overtuiging die voor veel mensen van nu toch min of meer heeft afgedaan. Min of meer, want er moet toch wel zoiets zijn. Het is toch niet om het even hoe je leeft. Maar een instantie buiten jezelf die over je oordeelt, dat wil er bij veel mensen niet meer in.

Het grote probleem dat veel moderne mensen hebben met het begrip karma, is dat het zo theoretisch is. Hoe werken daden en gedachten uit het ene leven dan door in het volgende? We hebben er zo weinig gevoel bij. Weliswaar hebben we allemaal weleens de ervaring dat we 'iets hebben' met iemand die we voor het eerst ontmoeten of met een voor ons helemaal nieuwe plek, maar dat geeft ons nog weinig inzicht in ons eigen karma.

Misschien werkt het met karma wel zoals in Johannes 8: 1-11, het verhaal van de overspelige vrouw. Hier gebeurt iets bijzonders: Jezus, de zoon van God, veroordeelt de vrouw die heeft gezondigd niet; dus ook niet in de hemel, en niet in een volgend leven. Toch is er wel degelijk sprake van oordeelsvorming. 'Op een ochtend is Jezus in de tempel, hij onderwijst het volk. De schriftgeleerden en Farizeeën brengen een vrouw bij hem, stellen haar in het midden en zeggen tegen Jezus: 'Meester, deze vrouw is betrapt terwijl zij

'De overspelige vrouw', Pieter Breughel (1579). Rijksmuseum Amsterdam

Met dit tweede in de aarde schrijven is iets nieuws ontstaan: Een algemene wet wordt door Christus individueel concreet gemaakt en daarmee totaal veranderd. De autoriteit van de wet wordt nu eigen oordeelsvermogen. Eén voor één gaan de omstanders weg, de oudsten het eerst. Het evangelie gaat verder: Jezus richt zich op en vraagt de vrouw waar de omstanders gebleven zijn. *'Heeft niemand u veroordeeld? Niemand, Heer. Ook ik veroordeel u niet. Ga*

overspel pleegde; in de wet heeft Mozes ons geboden degene die dat doet te stenigen. En jij, wat zeg jij?' Dit zeiden ze om hem in de val te lokken, zodat ze hem konden aanklagen.'

In plaats van met angst en beklemming, die bij zo'n situatie past, intensiveert de situatie zich hier anders: Christus bukt en schrijft met zijn vinger in de aarde. De aandacht waarmee hij dat doet is bijna voelbaar in het evangelie. Wat doet hij precies?

Op de plaats waar een oordeel van hem wordt gevraagd, in de tempel van Jeruzalem, in een traditie die voorschrijft dat op overspel stening volgt, hoort hij ook een onderliggende vraag: de vraag naar een andere mogelijkheid en naar een andere autoriteit dan de traditie. Deze onderliggende vraag is de mensen nog niet bewust. Door in de aarde van deze plek en deze traditie te schrijven verbindt Jezus de levensstroom van de plaats en de traditie met bewustzijn. Schrijven is immers een bewuste handeling. De omstanders echter blijven vragen. Zo concreet als het schrijven in de aarde is, zo concreet is nu ook zijn antwoord: *'Wie van u zonder zonden is, werpe de eerste steen naar haar.'* Dan bukt hij opnieuw en schrijft in de aarde.

heen, zondig van nu af aan niet meer.'

Hoewel de vrouw niet is veroordeeld, voelt het toch niet als een 'eind goed, al goed' – verhaal. Het voelt veel meer als een begin. Alle betrokkenen hebben iets geschonken gekregen wat in eerste instantie helemaal niet comfortabel aanvoelt: voor een diepgaand moment hadden ze het vermogen en de verantwoordelijkheid om naar zichzelf te kijken.

Zelfkennis

Dit vermogen tot zelfkennis, de mogelijkheid om ons ik te ontmoeten, was voorheen slechts mogelijk na de dood of ook in de doodsslaap die bij de oude mysteriën hoorde (1). Met het incarneren van Christus in Jezus, werd het voor het eerst mogelijk dat een mens zijn geestelijke oorsprong, zijn hoger ik, beleefde terwijl hij fysiek geïncarneerd is. In het evangelie zien we dit bijvoorbeeld terug in de Ik-ben woorden, waar Jezus in het Grieks, de taal waarin het evangelie geschreven werd, letterlijk zegt: ik, ik ben. Het menselijk ik is eeuwig en kan zich door meerdere levens heen ontwikkelen. Christus, als schenker van het ik, is ook Heer van het karma.

Iemand die een menskunde voor de 21^e eeuw ontwikkelt op basis van aanwijzingen van Steiner (2) en zich in dat verband bezig houdt met karma, is de Duitse psycholoog en filosoof Wolf-Ulrich Klünker. Hij ziet dat het ik van de mensen tegenwoordig sterk genoeg is om zichzelf en daarmee ook zijn karma te kunnen ontmoeten in het moment. Klünker schrijft dat we het beleven van ons karma in het moment kunnen oefenen aan onze biografie, waarin twee stromen samenkomen. Als eerste de levensstroom, waarin onze lichamelijke, geografische plaats op aarde, gezin van afkomst enz. zijn opgenomen; kortom, die dingen die deel uitmaken van ons leven maar die niet altijd bij ons lijken te passen. En als tweede de bewustzijnsstroom, waar onze idealen, onze levensovertuiging en alles wat we ons eigen gemaakt hebben, bij horen. Als het goed is botsen deze stromen regelmatig een beetje, want daaraan wordt ik-ontwikkeling mogelijk. Het is immers ons ik dat de beide stromen verbindend omvat. We kunnen naar onze biografie kijken en een gevoel ontwikkelen voor beide stromingen, die niet strikt van elkaar te scheiden zijn en ook in wisselwerking staan met elkaar. In ieder moment zijn beide stromingen waar te nemen in het voelen. Dit ontwikkelde gevoel kan zich verdiepen tot het beleven van het karma in het moment (3).

Dit beleven in het moment, het vermogen om voelend in het nu zowel verbonden te zijn met de levensstroom, als zich bewust te zijn van zichzelf – de situatie en het moment – is wezenlijk anders dan wat mensen zich meestal voorstellen bij inzicht in het eigen karma, zoals door een terugblik. In ieder moment zijn verleden en toekomst aanwezig. Dat wat ons gevormd heeft en dat wat vanuit de toekomst op ons inwerkt kan slechts in het moment betekenis krijgen. Uiteindelijk is het ons ik dat in zijn verbindende en omvattende werkzaamheid in al onze opeenvolgende levens aanwezig is. Als die werkzaamheid zichtbaar zou zijn in historische beelden, dan blijft nog steeds de vraag onbeantwoord hoe die werk-

zaamheid zich na de dood heeft voortgezet tot in het nu.

De werkzaamheid van het Christus-ik is wat we kunnen zien in het evangelie van de overpelige vrouw: Christus schenkt de mensen zelfinzicht en daarmee de mogelijkheid zich te ontwikkelen, door concreet in het moment bewustzijn en de levensstroom van plaats en traditie bij elkaar te brengen. Het is wat we zo graag meebeleven aan het spelen van kleine kinderen: Het vermogen om helemaal één te zijn met het eigen handelen in de situatie, nog niet van onszelf gescheiden door beelden, voorstellingen of oordelen. Handelend naar wat was, wat is en wat zal zijn. Met dat verschil dat we dat als volwassenen bewust kunnen doen.

- (1) Wolf-Ulrich Klünker in: Individualität. Ich sein oder Ich haben. Flensburger Hefte 87. 1/2005. p. 143.
- (2) Klünker ontwikkelt de aristotelische psychologie op aanwijzing van Rudolf Steiner en volgens de filosofische traditie van de aristotelici.
- (3) Wolf-Ulrich Klünker: Die Empfindung des Schicksals. Biografie und Karma im 21. Jahrhundert. 2011 Verlag Freies Geistesleben.

Kwetsbaarheid rond de geboorte

Over de nooddoop

door Marianne de Nooi (geestelijke in de gemeente Amsterdam)

In het vorige nummer van 'In beweging' (Michaël 2017) werd in de rubriek 'Op de groei' de niet zo eenvoudige start van het leven van Dinho beschreven. Dinho werd geboren met het syndroom van Down. Hij lag op de kinder intensive care, was net geopereerd aan zijn hartje en er stond nog een operatie gepland. De moeder had gevraagd om het kind de nooddoop te geven. Toen de priester binnenkwam voor de nooddoop, lag het jongetje aan allerlei snoeren vast: apathisch, armpjes uitgespreid. Meteen na de nooddoop was al het leed van de wereld op zijn gezichtje te zien: een diep lijden. Alles bewoog aan hem, armpjes, beentjes, alsof hij incarneerde, binnentrok in zijn lichaam. Zijn moeder en de priester hebben ademloos naar hem gekeken. Tegen alle verwachting in heeft hij de volgende operatie goed doorstaan en is nu een levendig manneke.

De 'nooddoop', wat is dat voor iets, waarom zou je dat doen en hoe gaat dat in z'n werk? Wat moet je je daarbij voorstellen? Rudolf Steiner geeft het gezichtspunt (1) dat jong gestorven kinderen weer teruggaan naar hun voorgeboortelijke hemelhuis. Daar nemen zij de taak op zich om, via de mensen die daarvoor openstaan, spirituele substantie, die de aarde nodig heeft, naar de aarde te brengen. Voor iedere mens (2), ook voor een mens die jong sterft, is het een groot geluk als hij tijdens zijn soms zo korte leven en de terugkeer daarna in het hemelhuis, op aarde in aanraking wordt gebracht met de werkzaamheid van Christus: de Liefde zelf, de Zon, de bron van alle leven. En dat is wat er gebeurt in een doop. Ieder die dat innerlijk voor zichzelf kan vertegenwoordigen kan de nooddoop voltrekken. Dat is heel eenvoudig: je neemt een beetje water en je spreekt de woorden: 'Ik doop u – je spreekt de namen van het kind

en raakt het voorhoofd van kind met water aan – in de naam van de Vader, van de Zoon en de Heilige Geest. Amen.' Je kunt daar, als de omstandigheden dat toelaten, nog het Onze Vader aan toevoegen. Als jij zelf daar de realiteit van kunt vertegenwoordigen, dan breng je werkelijk deze nog zo jonge mens in aanraking met de werkzaamheid van Christus op aarde, waardoor het eventuele sterven een andere kwaliteit krijgt. Dat is een groot geluk, als we Rudolf Steiner mogen geloven.

Ommekeer

Door priesters in de Christengemeenschap zijn hier uiteenlopende ervaringen mee opgedaan, want als geestelijken worden zij wel eens geroepen als zich een ernstige crisissituatie voordoet rond de geboorte of in de eerste levensmaanden. Het is overigens niet zelden zo dat, door het kind in aanraking te brengen met de werkzaamheid van Christus op aarde, dit een hulp is om juist door de crisis heen te komen. Wanneer een priester een kind de nooddoop geeft, dan doet hij of zij dat niet in priestergewaad, maar in burger. De nooddoop is geen sacrament, maar een liefdevolle christelijke daad.

In 2011 stond in *In beweging* een korte bijdrage, geschreven door een inmiddels al lang volwassen man. "Een jongen werd direct na de geboorte zeer ziek. Hij werd naar het ziekenhuis gebracht en daar opgenomen, maar eenmaal in het ziekenhuis ging het daar steeds slechter. Toen hij drie dagen oud was, werd de ouders geadviseerd onmiddellijk een volledige bloedtransfusie te laten uitvoeren. Omdat de ouders hier grote moeite mee hadden, vroegen zij hun antroposofisch huisarts om advies en die adviseerde de nooddoop te laten voltrekken. Met de priester die thuis werd opgehaald en die in de auto de namen van het kind repeteerde, reden de ouders

terug naar het ziekenhuis. Die avond werd het kind gedoopt in een door neon verlichte babykamer, waarin tien kinderen lagen. Na de nooddoop rekte het kind zich uit en viel in een diepe slaap. De volgende morgen meldde de behandelend arts, dat de bloedtransfusie niet meer nodig was; wat hadden de ouders gedaan dat het nu zoveel beter ging? In het laboratorium was in het bloed te zien geweest dat er een absolute ommekeer had plaatsgevonden. Drie weken later werd het kind in de gemeente alsnog 'gewoon' gedoopt."

De hemel vinden op aarde

Je kunt het gevoel krijgen dat, in al de aardse eenvoud van zo'n nooddoop, vanuit de geestelijke wereld dan alles wat er nodig is toestroomt naar het kind. Voor het kind kan dit een troostende en moedgevende ervaring zijn, dat datgene wat het zo goed kent uit de geestelijke wereld, waar het nog maar net vandaan komt, ook hier op aarde te vinden is. Een plotseling zeer ernstig ziek geworden kind van twee maanden viel na de nooddoop op de intensive care diep in slaap, keek de

volgende ochtend eindelijk zijn moeder voor het eerst echt aan, gaf haar zijn eerste lachje en herstelde voorspoedig. Zijn moeder vertelt hierover het volgende.

"Mijn zoon is erg ziek, de artsen maken zich zorgen, omdat ze niet goed kunnen lokaliseren wat er mis is. Ze vermoeden een longontsteking. Zijn fysieke toestand is schrijnend, maar ik verbind me met zijn wezen en wat ik dan ervaar, daar wil ik graag iets over delen. Ik voel me vol vertrouwen over de reis die deze kleine jongen maakt. Waar ik aanvankelijk denk 'dit komt wel goed', kan ik waarnemen hoe zijn ziel zich steeds verder terug trekt, alsof hij op de terugweg is naar het hemelhuis. Ondanks de gelaagdheid waarmee deze waarneming mij raakt, voel ik een enorm vertrouwen in zijn lot. Daarbij rijst de vraag: 'wat kan ik hierin betekenen voor jou?' Zijn doop moet als gevolg van zijn plotselinge ziekte worden uitgesteld. En dan biedt de priester ons de nooddoop aan. Ik heb er niet eerder van gehoord en weet meteen dat dit is wat ik voor hem kan doen, opdat hij zal weten dat hoe dan ook hemel en aarde beide verenigd

zullen zijn. Maar vooral: dat hij om de hemel te vinden, de aarde niet nu al hoeft te verlaten.”

“En dat is hoe ik het heb ervaren, als een moment van herinnering, alsof hij weer weet waarvoor hij gekomen is. En daarmee kan het vertrouwen, dat zo diep aanwezig is om hem en zijn proces heen, nu in hemzelf opstaan: het vertrouwen dat ook hier op aarde het hemelse licht schijnt. De nood-

doop is sereen, intens en als een lichtende ster aan de hemel. Heel eenvoudig, zeer krachtig en verstillend, daar in die ene kamer boven in dat ziekenhuis, donderdagavond rond de klok van 22.00 uur. Geen witte jassen en alarmen, maar een daad van liefde en vertrouwen. Liefde voor het leven van deze kleine dappere jongen en vertrouwen in de weg die hij zal gaan. Het is goed.”

“De volgende dag wordt meteen zichtbaar hoe werkzaam deze handeling voor hem blijkt te zijn. Hij wordt stabiel en vanuit stabiel neemt hij de weg naar herstel. Een aantal weken later wordt de uitgestelde doop alsnog voltrokken in de kerk van de Christengemeenschap. Het is mij meermaals overkomen, dat voor ons onbekende mensen naar mij toekomen en vragen: ‘Dit is wel een bijzonder kind hè?’ Dan voel ik me intens dankbaar voor zijn bestaan. Het is alsof hij een gouden licht om zich heen heeft, alsof ze ‘het’ aan hem zien, dat hij twee keer voor het leven heeft mogen kiezen en toen wist: daar is het goed, want in mij draag ik het licht.”

Volkomen geldig

Wellicht krijg je ooit te maken met een nog heel jong of al iets groter ernstig ziek of stervend kind dat niet gedoopt is. Iedere mens, voor wie de liefde van Christus een realiteit is, mag zich aangemoedigd voelen om moed te

verzamelen en het gewoon te doen: het kind de nooddoop te geven, ook al voel je je onzeker of je dit in al je aardse eenvoud mag vertegenwoordigen.

De ‘nood’ van een situatie kan soms ook nog een geheel andere grond hebben. Een man vertelde dat hij zelf een nooddoop had ontvangen. “Niet omdat ik ziek was, maar wel omdat mijn ouders niet wilden dat ik gedoopt werd. Mijn grootmoeder heeft dit toen op zich genomen. Boven de wasbak heeft zij de katholieke formule uitgesproken. Ze heeft dit altijd geheim gehouden om mijn ouders te ontzien, maar voor haar dood heeft ze het gezegd, ook met een briefje erbij wat de datum precies was – dat had ze allemaal bijgehouden. Toen ik mij met de Christengemeenschap ging verbinden, kwam bij mij de vraag op of ik gedoopt was. Ik heb er toen voor gekozen om haar doop als volkomen geldig en afdoende te erkennen, een soort eerbetoon van mij aan haar. Ik heb vannacht mooi van haar gedroomd – alsof deze vraag vandaag naar ervaringen met de nooddoop er al aan zat te komen.”

(1) Zie GA 254 (voordracht van 22 oktober 1915)

(2) Zie bijv. GA 130 (19 december 1912), of GA 153 (13 en 14 april 1914)

De uitdaging van de beperking

door Aart van der Stel (antroposofisch arts, gemeente Rotterdam)

Hoe ben ik geworden zoals ik ben? Wat of wie zie ik wanneer ik in de spiegel kijk? Het zijn misschien geen vragen die een mens zich dagelijks stelt, maar het overkomt iedereen toch regelmatig dat hij of zij wordt geconfronteerd met zichzelf en wil weten waarom hij de mens is die hij is. Het zijn dan vaak de confronterende momenten, de 'schurende'-ervaringen, die tot zelfbeschouwing en -inzicht leiden.

Je wordt sneller wakker aan jezelf wanneer er iets vervelends gebeurt, dan wanneer je je onderdompelt in gelukzaligheid! De soms nare of pijnlijke ervaringen waarbij je jezelf ziet in je donkere kant, wanneer je iemand beledigd hebt of je omgeving schade hebt toegebracht, maken duidelijk dat je niet perfect bent. Het ideaalbeeld dat we graag koesteren omtrent onze persoonlijkheid is geen realiteit. Hoogstens zijn we op weg om dat te bereiken, in het relativerende besef dat het een ideaalbeeld is en zal blijven. Maar we zijn er ons in elk geval wél van bewust dat er in ons zo'n ideaalbeeld aanwezig is. Waar komt dat vandaan, hoe ga je daar als mens mee om en hoe komt het dat we het nooit echt kunnen waarmaken?

Constitutie

In de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking wordt, als uitgangspunt voor diagnostiek en begeleiding, veel gewerkt met het begrip 'constitutie'. Letterlijk betekent het 'samenstelling'. In onze democratische samenleving kennen we ook een Constitutie, namelijk de grondwet, waarin alles is neergelegd wat we als fundamenteel beschouwen voor onze maatschappij. Alle andere wetten zijn hier uitwerkingen van. Een mens heeft ook zo'n constitutie, waarvan de beschrijving de samenvatting is van alles wat hoogst individueel is voor deze specifieke persoon.

Naar lichaam, ziel en geest beschreven is de zogenaamde constitutiebepaling in de zorg een belangrijk instrument (1). Hiermee wordt iemand gekend.

Als iedereen zich naar letter en geest houdt aan de grondwet is er sprake van een ideale samenleving. Eventueel ongewenst gedrag, bijvoorbeeld te hard rijden, is in het licht van de grondwet of afgeleide hiervan niet ideaal en moet in de richting van het ideaal omgegoen worden. En wie rijdt er niet eens te hard? We kunnen gerust stellen dat in deze niemand zonder zonden is. In het erkennen van een afwijking van het ideaalbeeld van de perfecte burger wordt iemand geholpen om een beetje idealer te worden, al zal iemand het op dat moment niet zo beleven!

Wat voor de samenleving geldt, is net zo van kracht voor ons als individu. Technisch gesproken is het mogelijk de ideale mens te beschrijven: een perfect gezond lichaam, wars van psychische onvolkomenheden of begeertes en met een glansrijke biografie, bewonderd door al zijn naasten. We weten allemaal dat die mens niet bestaat, dat we allemaal ergens afwijken van dat grote ideaal. Sterker nog: dat je vaak juist uniek en interessant voor je medemensen bent, omdat je afwijkt van het Grote Model. Een eenvoudig voorbeeld is ons gebit. Ons gezicht ontleent zijn eigenheid en is interessant of leuk om naar te kijken mede door de stand van de tanden. Als het niet te bar is, maken een beetje scheefstaande tanden een gezicht interessant.

Nu is er wel een groot verschil tussen een beetje, een onregelmatig gebit en het behept zijn met een autistische stoornis of een ernstige chronische aandoening als diabetes. Waar het uiterlijk van het gebit nog als leuk en bepaald niet belemmerend voor een gelukkig leven kan worden ervaren, ligt dat voor de andere voorbeelden wel anders. En bij onregelmatig geplaatste tanden zal er moge-

lijk wel een vraag om gebitsregulatie opkomen, maar zal de 'eigenaar' zich niet het hoofd breken over de vraag naar de oorzaak van de afwijking of de ernstige ziekte.

Inslapen en ontwaken

Hoe ben ik zo geworden? Zeker weten doen we dat niet, maar we kunnen wel een vermoeden hebben. We komen 'ergens' vandaan en wanneer we daar een beeld van willen vormen is het behulpzaam om naar de slaap te kijken. Wanneer je slaapt ben je ook ergens anders, in elk geval niet hier op aarde. Laten we die andere wereld de geestelijke wereld noemen. Wakker worden betekent uit die andere wereld terugkeren naar de aardse werkelijkheid. Elke morgen kom je weer in je lijf terug. Dat noemen we incarneren (Lat. *in carnu* = in het vlees). Als je kijkt naar het ontwikkelingsproces van een mens vanaf zijn conceptie tot de volwassenheid, dan kun je opvallend veel overeenkomsten zien tussen dat Grote Incarneren en het 's morgens ontwaken en daarmee de dag binnenstappen.

Een interessante overeenkomst is dat we 's morgens – en dat zal voor de ene mens wat langer duren dan voor de ander – met elan de dag binnenstappen, voorzien van nieuwe energie en plannen. Een naar lichaam en ziel gezond mens heeft er zin in om aan de slag te gaan. Er is 's nachts iets met een mens gebeurd, wat maakt dat de lasten van de vorige, oude dag zijn veranderd in nieuwe perspectieven.

Ongeveer zo kun je je voorstellen dat je, ver voor het betreden van het aardse plan en ver voor de conceptie, druk bezig bent geweest om het aardeleven voor te bereiden. Rudolf Steiner spreekt van een 'eerste lichaam' dat de te incarneren persoon zich vormt, in samenspraak met de in de geestelijke wereld werkzame krachten. Dat eerste, nog geheel geestelijke lichaam is een blauwdruk van het toekomstige aardse lichaam. Het is een idee, hoe de mens er op aarde uit zal zien en wat hij nodig heeft om de plannen voor het toekomstige aardse leven uit te kunnen voeren.

Handicap

Het is echter niet gezegd dat het ook zo gaan zal. Net zoals je tot je teleurstelling niet altijd aan je verwachtingen van de ochtend kunt voldoen en 's avonds met een onaf gevoel naar bed gaat, kan het ook gebeuren dat het gerealiseerde – dus tweede – lichaam er heel anders, minder volkomen uitziet dan het eerste lichaam. De weg naar de aarde is lang en er liggen voor elke mens allerlei obstakels op de loer. Sommige hindernissen kunnen we een naam geven, ze heten dan: 'genetische afwijking', 'virusinfectie in de eerste drie maanden' of 'alcoholgebruik van de moeder tijdens de zwangerschap'. Maar veel vaker is er sprake van een lichamelijke of verstandelijke afwijking zonder meer. Van de mensen met een verstandelijke beperking heeft meer dan de helft geen diagnose!

Al die obstakels beperken een mens om zijn eerste lichaam, zijn min of meer ideale uitgangspunt voor dit aardeleven, gestalte te geven. Een gangbaar woord voor zo'n beperking is handicap. Een flinke verstandelijke beperking, die meestal wordt vergezeld van een lichamelijke handicap, maakt zichtbaar dat er in het uitvoeren van het oorspronkelijke plan iets grondig misgegaan is. Het incarneren in het lichaam, dat vanuit de ouders beschikbaar gesteld wordt en het vervolgens eigen maken, is niet goed tot stand gekomen.

De ene handicap is de andere niet en waarschijnlijk is het zo, dat eigenlijk niemand met het gedroomde lichaam incarneert. Karmische invloeden uit een vorig bestaan kunnen al storend hebben ingewerkt tijdens de conceptie van het eerste lichaam, wat maakt dat de realisatie van het tweede lichaam in het aardse bestaan al niet meer ideaal kan zijn.

In de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking wordt wel gesproken over een zichtbare en onzichtbare handicap. Het is voor medewerkers en andere omstanders heel behulpzaam om zich te realiseren, dat iedereen wel iets heeft dat hem in zijn doen en laten beperkt. Vaak verhindert die onzichtbare maar wel ervaarbare beperking iemand

niet om een normaal leven te leiden, wat bij een verstandelijke beperking uiteraard vaak wél zo is. Want let wel: wij zijn ons helemaal niet bewust van het feit dat ons lichaam en onze psyche ons tot een zinvol leven in staat stellen. We leven zonder meer! Je word je pas bewust van je lichaam of je zielerørselen, wanneer je daardoor beperkt wordt in je handelen. Pijn of angst maken duidelijk, dat de vanzelfsprekendheid even niet aanwezig is.

Medeleven en medelijden

Elke mens is op de een of andere manier beperkt. Dat is een gegeven, jezelf of de ander daarom beklagen is niet zo vruchtbaar. Het is zinvoller en ook meer toekomstgericht om je af te vragen wat je met de beperking gaat doen. Waartoe word je bijvoorbeeld uitgedaagd in het zicht van het naderende levens-einde ten gevolgen van een ziekte? En hoe kun je iemand met een verstandelijke beperking helpen om een zinvol leven te leiden? Sleutelbegrippen hierbij zijn medeleven, inlevingsvermogen en medelijden: je in te voelen hoe het is om een beperking te hebben, om bijvoorbeeld niet goed te kunnen lopen, en als hulpverlener ook eens zo te gaan lopen. Wat ervaar je dan letterlijk aan den lijve? Hierbij

gaat het om de beperking of de ziekte invoelbaar te maken en het verwerven van inzicht in de aard van de beperking. Eigenlijk is dit ook een incarnatieproces, waarbij de hulpverlener zich de beperking als het ware toe-eigent en tot een deel van zichzelf maakt. Door je te vereenzelvigen met de beperking, wordt er een vraag gesteld aan jouw helende, creatieve kracht en wordt de beperking een uitdaging. In de situatie van een ziekteproces of andere biografisch moeilijke omstandigheid, geldt precies hetzelfde. Het je realiseren dat een hindernis deel van jouw werkelijkheid uitmaakt, constitutioneel of als nieuw element in je biografie, is een incarnatieproces waarbij ziekte of handicap een uitdaging zijn om je intensiever dan tevoren met het aardse bestaan bezig te houden en letterlijk steeds beter te worden.

(1) Zie o.a. Ontwikkelingsstoornissen bij kinderen blz. 53 e.v. Niemeijer e.a. Van Gorcum 2009.

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. In deze bijdrage vertelt Jeanne Meijs over hoe een opvoeder wordt 'geboren'.

Het ongeborene in de opvoeder

door Jeanne Meijs-Stolk (actief beelden therapeut, gemeente Rotterdam)

Opvoeden betekent: jezelf herscheppen naar aanleiding van een nieuw schepsel, een weg die vooral gaat via het doen. De geboortemomenten van een opvoeder zijn de ogenblikken en ervaringen van hulpeloosheid. Daarbij is de geboorterichting van het ouderschap van onder naar boven, van diepe onderaardse lagen naar het volle daglicht. Dat komt omdat je persoonlijkheid al gevormd is als je ouder wordt. Door de ervaringen van onmacht komt met vallen en opstaan het ongeborene in de opvoeder aan het licht.

De vier koningen in de grot (1)

In het sprookje van Goethe 'De groene slang en de schone lelie' (1), dat toegelicht is door Rudolf Steiner (2), staan er vier koningsbeelden in een onderaardse grot. Het is de bedoeling dat ze boven water komen. Eerst moeten ze onderkend worden doordat het juiste licht op ze schijnt. Ze blijken te wachten op de verlossende kracht van de juiste woorden en het samenwerken van veel verschillende figuren in het sprookje. De ene koning is van goud, de tweede van zilver en de derde van brons. De vierde, die de grootste mond heeft, is van verschillende chaotisch samengesmolten metalen. Ook wij dragen deze ongeboren koningen in ons: zuivere mogelijkheden en talenten die we ons al verworven hebben. Maar ook een onmogelijke koning, die het licht niet kan verdragen.

De andere oever

Ouderschap begint eigenlijk al als een kind zich laat ervaren. Dat kan al vele jaren voor de feitelijke ontvangst het geval zijn (3). Voor de toekomstige moeder wordt de realiteit vaak ervaren vanaf de eerste misselijkheid, voor de aanstaande vader kan dat veel later zijn. Een ongeboren kind appelleert aan liefde, aan invoelend vermogen en aan de bereidheid je dag en nacht in te zetten: kwaliteiten van de gouden, de zilveren en de bronzen koning diep in ons. Als het ouderschapsproces start, worden de koningen actief. Je ziet wat er verborgen in je leefde aan mooie mogelijkheden. Er blijkt veel meer goeds in je te huizen dan je wist. Zoveel aandacht, liefde, geduld en nog veel meer moois. Maar ook de gemengde

koning breekt door. Als ouder word je geconfronteerd met uitputting, onmacht, hulpeloosheid. De grenzen van wie je was en wat je kunt of begrijpt, worden overschreden.

De vierde koning uit zich in je ongeduld, angst, irritatie, luiheid en agressie en nog veel meer minder fraaie reacties. Daarin herken je jezelf niet. Ze duiken op als je je hulpeloos voelt, als je denkt 's nachts niet nóg een keer uit je bed te kunnen komen of als je kinderen alweer ruzie maken; als je doodzieke kind niet wil drinken en eten, als je portemonnee leeg is gehaald, als je puber je achterlaat met rotzooi in je huis en in je ziel of te laat thuiskomt van verkeerde vrienden ... Een lijst die iedereen kan aanvullen met grote en kleine momenten van absolute hulpeloze radeloosheid.

De standaard antwoorden werken niet meer. Je voelt dat dit kind in deze situatie een eigen antwoord nodig heeft. Je gemengde, chaotische koning, die onbewust opstaat, laat je niet dieper incarneren in het opvoeden.

In het sprookje van Goethe houdt deze koning het probleem niet uit. De jongeman verliest daardoor het leven en moet worden opgewekt. Hoe komt jouw prins tot leven? Waar is jouw man met de lamp die zo belangrijk is in het ver-

haal? Je voelt je als een dwaallicht, tot iemand je overzet naar de andere oever. Steeds weer vertelt het sprookje ons, dat het levensverhaal alleen verder kan als de scheidslijnen worden doorbroken. Als je de 'andere oever' weet te bereiken en 'over de brug' kunt komen. Dat zijn beelden die ons vertellen dat alle onmacht en hulpeloosheid samenhangen met de toekomst. Opvoeden betekent met de toekomst bezig zijn. Natuurlijk is die vol raadsels! De toekomst ontvouwt zich niet door gepieker, niet door boekenwijsheid en ook niet door alle gevoelens die je leert kennen. De toekomst ontstaat door alles wat we *doen*. Onze ledematen, ons wilsgebied, draagt de wijsheid in zich. Dat is de weg die we moeten gaan. Dat een kind 'mag worden wat het worden wil', betekent dat we willen opvoeden vanuit de toekomst. Dat is een eindeloos onvoorspelbare weg van handelen. Als een kind wordt verschoond en gevoed, als je achter de fiets aanrent waarop het slingerend leert fietsen, als je huiswerk overhoort en naar de sportwedstrijd rijdt, altijd zijn het de handelingen die ons leren wat we willen kunnen. Zo leren we de gemengde onbekende vierde koning beetje bij beetje kennen en door zelfkennis een beetje gemengd goud opnemen. Hij verliest dan de kracht om de toekomst nog te vervormen.

De kunst afkijken bij het kleine kind

Wat zegt die onvolwassen verwrongen koning in ons? Als de sterke bronzen koning vraagt wat er van deze broeder zal worden, klinkt als antwoord dat hij zal gaan zitten! Dan zegt de gemengde koning met een rauwe en hakkende stem: 'Ik ben niet moe'. Hij is reusachtig groot, plomp en onaangenaam om te zien. Deze koning blijkt zijn onvermogen niet in te willen zien, maar hij wil zijn onmacht en hulpeloosheid koste wat kost verbergen. Dat heeft geen toekomst karakter. We moeten worden als kinderen, klein en ontdaan van al het gevestigde in ons ego; dan kan het Licht opdoemen aan het eind van elke tunnel.

De gouden koning vraagt naar 'het gesprek dat verkwikkender is dan licht': een gesprek dat we

De oude man met de lamp (1)

eerst in alle eerlijkheid met onszelf moeten voeren. Als de andere koningen vragen stellen naar de toekomst en willen weten of het vierde geheim doorgrond wordt, mompelt de gemengde koning: 'Wat kan mij dat schelen.' In zijn bespreking van het sprookje zegt Steiner dat het vierde geheim het geheim van de mens is, het geheim van de manier waarop de mens zich weer kan verbinden met de toekomst, inclusief de geestelijke realiteit waaruit hij is ontstaan. Dat geheim kan ons alles schelen!

Opvoeden betekent de moed hebben om duizend doden te sterven in jezelf, zodat je ook duizendmaal herboren kunt worden, dwars door de hulpeloze machteloosheid. Daar is opvoeden religie. Daar vindt een opvoeder de impulsen tot handelen vanuit de toekomst, een toekomst van het kind en van zichzelf als opvoeder. Een afgeronde opvoeding heeft een nieuw mens in de wereld gezet én een vernieuwd mens achtergelaten: een mens die kan onderduiken in de stroom van het gebeuren. Dat kun je alleen uit ervaring leren, vertelt Steiner.

Nu de meeste ouders ouder dan dertig zijn als zij beginnen met opvoeden, gaan zij van nature te raden bij hun verstandskrachten. Wie het weet mag het zeggen. De onbevangenheid van de twintiger is voorbij. Hoe kun je leren met dat bewuste hoofd toch al doende te leren? Die kunst kijken we af bij een klein kind. Het leert lopen, spreken en denken. Dat gebeurt snel en wonderlijk vaardig, omdat de krachten van de engelen in hem doorwerken. Opvoeden betekent voortdurend in actie komen met dezelfde moed waarmee een kind leert lopen. Wat een veerkracht om telkens te blijven proberen tot je het kunt, ondanks schaafplekken. Misschien scheldt je kind je opeens uit en merk je dat je heel driftig kunt worden als het onredelijk is. Misschien loop je zelf ook een schaafwond op omdat je partner, een leerkracht of een ander jou of je kind pijnlijk weet te raken. Je ervaart dan dat je gouden koning nog diep verborgen is als mogelijkheid en nog verre van zichtbaar. Wat dan? Elk kind dat leert omrollen, kruipen, staan en lopen doet het je voor. Op dezelfde manier kun je

zelf de veerkracht zoeken om verder te gaan, ook als je schaafwonden in je ziel hebt.

Geschenken van boven

We moeten ook steeds de juiste woorden, de juiste toon vinden in het opvoeden, nieuw leren spreken, zodat een opgroeiend kind ons kan verstaan. Dat is ook te leren van een kind: hoe het klanken vormt en ze verbindt tot het zich verstaanbaar weet te maken. Doe je dat al opvoedende zo, dan wordt een gesprek verkwikkender dan licht.

Ten slotte vraagt opvoeden je denkpatronen te doorbreken en creatieve oplossingen te zoeken. Precies zoals een kind goochelt met nieuwe begrippen, nieuwe verbanden vindt en verrassende conclusies trekt. Ook voor het opvoeden verwekt de engelkracht verlossend inzicht, dat veel beter werkt dan de platgetreden wegen in jezelf die falen en leiden tot angstig gepeiker en schuldgevoel. Je ziet zo vaak een schema, een gemiddelde, een norm waaraan je kind en jij niet voldoen, of een prachtige opvoedstrategie die werkt bij een ander, maar voor jouw kind echt niet. Een kind heeft een open mind en neemt een oneindige reeks nieuwe gedachten op. Ook hier zijn ze ons voorbeeld en leren ons hoe gedachten geboren mogen worden en indalen als geschenken van hierboven die een uniek inzicht geven in een unieke situatie.

Zo leren denken is een vermogen dat mijn kleindochter mij ooit liet zien toen ze met enige regelmaat een enorm groot hoofd tekende met twee keer twee ogen, twee neuzen en twee monden. "Oma en ik zijn in een hoofd", zei ze daarbij gedecideerd. En ik leerde dat ons hoofd ruimte heeft voor wie wij toelaten. Zo kan onze engel en die van ons kind in ons hoofd wonen; zo worden wij herboren. Dan is opvoeden tempels voor de toekomst bouwen.

- (1) Goethe, J.W. von, Het sprookje van de groene slang en de schone lelie, Uitg. Vrij Geestesleven
- (2) Steiner, R. Goethes geheime openbaring, Uitg. Vrij Geestesleven
- (3) Meijs, J. Kinderwens, Uitg. Christofoor

‘Gewoontjes’ leven in de kampmaatschappij

door IJsbrand Terpstra (staflid Kinderkamp Rogery 2017, lid van het Bestuur van de Kampen)

Als de kampen van de Christengemeenschap midden in onze huidige maatschappij zouden staan, dan zouden het flitsende vakanties zijn, met discolichten en drukke programma's. In het midden van het terrein zou een stop-contact staan, waar telefoons voortdurend aan het infuus kunnen liggen. Onze kampen staan echter niet middenin de huidige maatschappij en volgens mij is dat precies waarom er jaarlijks ruim zeshonderd kinderen, jongeren en (jong)volwassenen met ons mee gaan op kamp. Vanuit een plekje net buiten de alledaagse maatschappij is het namelijk mogelijk om die maatschappij van een afstandje te bekijken en erover te leren, iets waar veel behoefte aan blijkt te zijn.

Net buiten de ‘echte’ maatschappij creëren wij jaarlijks op acht verschillende plekken een eigen mini-maatschappij: de kampmaatschappij. In die kampmaatschappij zijn bijna alle ingrediënten aanwezig die ook in de ‘echte’ maatschappij aanwezig zijn, maar dan op heel kleine schaal. En precies dat is wat die kampmaatschappij zo bijzonder maakt. Aan zo’n maatschappij nemen namelijk niet honderdduizenden mensen deel, maar maximaal zo’n honderd, in sommige gevallen zelfs maar vijftig personen. Dat betekent dat je op een dag – afgezien van wat vluchtig contact met voorbijgangers – maar maximaal honderd verschillende mensen ontmoet. En dan ook nog eens elke dag diezelfde honderd mensen, waardoor je ruim de tijd hebt om een eigen maatschappij te ontwikkelen.

Eigen levensvragen

Veel dingen op kamp zijn simpeler dan in de rest van het jaar. Zo heeft iedereen dezelfde agenda – niemand heeft opeens een studie-

of tandartsafpraak – en gaan de gesprekken over de dingen die je zelf aan het meemaken bent. Ook communicatie is veel gemakkelijker: iedereen is binnen handbereik en digitale communicatie is dus overbodig. Overigens blijft onderling communiceren erg leuk, waardoor op veel kampen interne post en een postbode aanwezig zijn, wat het gevoel van een eigen maatschappij versterkt. Het gevolg van zo’n simpele maatschappij is in ieder geval dat grote maatschappelijke problemen opeens in het klein kunnen worden bekeken. En dat gebeurt ook geregeld.

Een mooi voorbeeld daarvan is eigendom. In de kampmaatschappij is alles wat je om je heen hebt namelijk van iemand naast wie je slaapt, eet of zit. Wanneer er iets kapot gaat of verdwijnt, blijft dat dus niet abstract maar wordt een direct bekende benadeelt, of dat nu een staflid of deelnemer is. Zonder rechtbank of justitie wordt de kampmaatschappij daarmee dus uitgedaagd om creatief te zijn en op zoek te gaan naar de eigenlijke rol van de ‘echte’ rechtbank: het vereffenen van een schuld. Tijdens kamp blijkt dan gelukkig telkens weer, dat dat op zoveel andere manieren kan dan door te straffen, waarmee we aan het denken worden gezet over de ‘echte’ maatschappij.

In een mini-kampmaatschappij kunnen we uiteraard niet om de ‘echte’ maatschappij heen en dat zouden we ook niet moeten willen. Deelnemers nemen namelijk hun eigen (levens)vragen mee op kamp, waarna het prachtig is om te zien hoe we die gezamenlijk en in onderling gesprek kunnen beantwoorden. Een mooi voorbeeld daarvan maakte ik afgelopen zomer mee. Ik was toeschouwer van een zeer open en intiem groepsgesprek over de rol die Instagram in het dagelijks leven

Het thema van het Jeugdkamp Rogery 2017 was 'Binnenste Buiten'

speelt en de mogelijkheid om daarbij jezelf te kunnen zijn. De jongeren van het jeugdkamp respecteerden elkaar en dachten al snel niet meer aan Instagram, maar aan hoe het voelt om jezelf te kunnen zijn. Terwijl de zon onderging leek de digitale wereld even heel ver weg, terwijl de vragen erover vurig werden besproken.

Bagage

Ook stafleden nemen hun eigen vragen mee tijdens het halve jaar dat zij zich vrijwillig aan een kamp verbinden. In veel staven werd afgelopen jaar gesproken over de rol van digitale communicatie in ons (kamp)leven en op welke manier dat sociale interactie bevordert of juist in de weg kan staan. Een ander mooi voorbeeld vind ik de staf die afgelopen jaar besloot om samen op zoek te gaan naar ieders individuele verhouding tot religie. Een belangrijke vraag voor deze twintigers in een christelijke kamporganisatie, waarover in de mini-maatschappij vrijelijk gesproken kon

worden en waarvan de antwoorden zijn meegenomen naar de 'echte' maatschappij.

Het heeft lang geduurd voordat ik erachter was wat onze kampmaatschappij zo bijzonder maakt. Het is namelijk nogal ongrijpbaar, bleek nog maar eens uit de reactie van een moeder van mijn afgelopen kinderkamp. Laatst mijmerde haar zoon: "Mam, dat kamp... De activiteiten zijn eigenlijk best heel gewoon, hoe krijgen ze het dan toch voor elkaar dat het kamp ZO leuk is?" Dat zette me weer aan het denken. Er dansen inderdaad geen discolichten over het terrein, er is geen mobiel oplaadpunt en we gaan niet op driedaagse naar een pretpark. In onze maximaal twee weken durende kampmaatschappij kiezen we ervoor om 'gewoontjes' samen te zijn, elkaar te ontmoeten en wezenlijke levensvragen – bewust of onbewust – de revue te laten passeren. En misschien levert dat wel precies de bagage op waar men stiekem zo naar verlangt, omdat we die in onze 'echte' maatschappij zo goed kunnen gebruiken.

*'De ontmoeting van Maria en Elisabeth', Liane Collot d'Herbois.
In: 'Liane Collot d'Herbois - Werk und Leben'. Raffael Verlag 2013*

Maria ontmoet Elisabeth, het Magnificat klinkt

door Elza Prins van Dreven (gemeente Zeist)

In een visioen krijgt Maria van de engel de boodschap te horen, dat zij moeder zal worden van een kind dat Zoon van de Allerhoogste zal worden genoemd, Zoon van God. Dit visioen brengt schrik en verwarring teweeg. Plotseling wordt zij opgeheven tot een bovenzinnelijk schouwen en krijgt haar tot dusver rustige leven een grote wending. Als zij ook van de engel een aanwijzing verneemt dat haar nicht Elisabeth op hoge leeftijd zwanger is en een zoon zal baren, gaat Maria, met een hart vol vragen en geheimen, haastig op pad om haar nicht te bezoeken. Nog onwetend is er al een vermoeden van een verband tussen beide zwangerschappen.

Liane Collot d'Herbois heeft in een schildering de ontmoeting van Maria en Elisabeth weergegeven; een dynamisch kosmisch gebeuren op bovenzinnelijk niveau. Het is de ontmoeting van de beide ongeboren zielen op weg naar de aarde, verheven tot een machtig geestelijk schouwspel.

Beneden in het beeld zien wij hoe beide vrouwen elkaar hartelijk begroeten op het aardse vlak, op ziele niveau. Links zien we de eenvoudige jonge Maria die haar handen uitstrekt naar Elisabeth. Rechts is het minder duidelijk (de schildering lijkt mij niet helemaal af). Ik zie daar een bejaard echtpaar, Elisabeth en Zacharias. Maria is in het blauw. De figuren aan de rechterkant zijn weergegeven in gebrande siena: een warme oranje-bruine aardekleur, passend bij alles wat met Johannes en met de aarde samenhangt. De gehele linkerkant en ook de bovenkant zijn in verschillende blauwen.

Tussen de beide figuren stroomt geel gekleurd licht omlaag tot beneden aan toe. Dit werkt verbindend tussen de vrouwen en maakt

tevens een overgang via de kleur, naar een voor/achter beweging. De warme kleur van de rechterhelft beweegt zich naar je toe, daar zien we ook een actief gebaar. Links van het licht aan de Mariakant is er eerst blauw turquoise, dat vervolgens overgaat in kobaltblauw. Het blauw trekt zich als het ware terug, beweegt zich achterwaarts, maakt een ruimte schepend gebaar en ademt een sfeer van devotie.

Twee kinderen op weg naar de aarde

Lukas: "Toen Elisabeth de groet van Maria hoorde, sprong het kind van blijdschap op in haar schoot en heilige Geest vervulde Elisabeth. Met machtige stem riep zij uit: Gezegend ben je onder de vrouwen en gezegend de vrucht van je schoot! Wat gebeurt mij, dat de moeder van mijn Heer tot mij komt?"

Ook bij Maria, die wij tot nu toe kennen als een jonge, wat dromende ziel, gebeurt een wonder en klinkt plots een goddelijk geïnspireerde lofzang. Vervuld van heilige Geest spreekt zij de plechtig bewogen woorden van het Magnificat. De katholieken spreken over de lofzang van de moeder van God, de protestanten over de lofzang van Maria.

*Groot maakt mijn ziel de Heer,
en mijn geest heeft zich verheugd om God
mijn Redder.*

*Want Hij aanschouwde de nederigheid van
zijn dienaar:*

*ja zie, van nu af aan spreken alle geslachten
mij zalig.*

*Want grote dingen heeft Hij mij gedaan
die machtig is, en heilig is Zijn naam.*

*En Zijn barmhartigheid is van nageslacht tot
nageslacht,*

voor hen die Hem vrezen.

Hij heeft kracht getoond in Zijn arm,

en hoogmoedigen in de gedachte van hun hart verstrooid.

*Hij stootte machtigen van hun zetel,
en nederigen heeft Hij verheven.*

*Hongerigen heeft Hij met gaven vervuld,
en rijken heeft Hij leeg weggezonden.*

*Hij is Israël zijn dienaar te hulp geschoten,
zijn barmhartigheid gedenkend,
Zoals Hij gesproken heeft tot onze vadersen,
Abraham en zijn zaad in eeuwigheid.*

De schildering speelt zich af in het gebied van de geest. We zien een groot centraal licht dat helder naar alle kanten uitstraalt vanuit een middelpunt, dat zich bevindt tussen de hoofden van Maria en Elisabeth. Beide vrouwen zien we nu majestueus groot; ze zijn als het ware boven zichzelf uitgestegen door het wonder dat zich tussen de beide kinderen voltrekt.

De enorme dynamiek rondom het licht getuigt van een groots geestelijk gebeuren. Het is in dit gebied rondom het licht, dat een zacht magenta mee weeft in de werveling. De kleur is als een stemming rondom de hemelpoort, zachtroze, als uit de hemel neergedaald, nog zwevend tussen hemel en aarde. Vooral Maria wordt zodanig doorstraald door het wezen van de ongeboren Jezus, dat de grens tussen hen ook weggedacht kan worden. Is het wel Maria?

Twee vrouwen, de één jong en puur, de ander al op leeftijd en getekend door het leven. Maria, zwanger van de jongste ziel van de mensheid, van het hogere deel van Adam dat paradijselijk is gebleven en zorgvuldig behoed in de grote moederloge, zwanger van de Zoon van God. In de schoot van Elisabeth daarentegen incarneert een mensenzoon. Dit kind heeft juist de meeste incarnaties van alle mensen doorgemaakt. Maria, zwanger uit heilige Geest krijgt de boodschap aangekondigd door de engel Gabriël. Bij Elisabeth, zwanger op een leeftijd dat de hartstocht is gelouterd, is het de priester Zacharias, haar echtgenoot, die de boodschap van de engel te horen krijgt en deze aan zijn vrouw overbrengt. Zorgvuldig worden door bovenzinnelijk weef-

werk, de beide incarnaties voorbereid, want veel krachten moeten samen komen om later, na dertig jaar, de incarnatie van Christus bij de doop in de Jordaan mogelijk te maken. Daartoe moet een bijzonder mensenwezen op aarde zijn.

Het kind dat in de schoot van Maria op weg is naar de aarde, brengt het andere kind tot bewegen. De ongeboren Johannes ontvangt van buitenaf zijn ik en springt op in de moederschoot. Daarom was Maria haastig op weg gegaan naar haar nicht Elisabeth, want deze was al in de zesde maand van haar zwangerschap. Gewoonlijk is op dat moment het ik al verbonden met de groeiende vrucht. Wat boven Jezus zweefde liet zijn kracht doordringen tot in Johannes de Doper. Zelf zal het Jezuskind als een eenvoudige ziel, met een groot hart vol liefde en mededogen op aarde komen.

Liefde en mededogen

Ook de profeet Elia kreeg zijn ik van buitenaf. Hij was, zoals Christus bij de Verheerlijking op de berg aanduidt, de vorige incarnatie van Johannes de Doper. Alle profeten uit het oude testament, en Elia in het bijzonder, waren mens 'van Geest vervuld', vaak in extase bij het spreken. Ook de lofzangen die klinken uit de monden van Elisabeth en Maria en later ook bij Zacharias en Simeon waren geïnspireerd door goddelijk-geestelijke wezens. De ontmoeting van het kind Jezus uit het Lukasevangelie met Johannes werkte voorbereidend op de latere doop in de Jordaan.

Zachtheid en liefde zijn voelbaar in heel het Lukasevangelie. Het vermogen om liefde en mededogen in het eigen hart te ontwikkelen, was wat ook Boeddha (vijfde, zesde eeuw voor het begin van onze jaartelling) op aarde bracht als leer om de mensheid voor te bereiding op de komst van Christus. Met een grote innerlijkheid, vervuld van Boeddhakrachten kwam dit Jezuskind op aarde. Johannes bracht in zijn prediking de leer van Boeddha weer tot leven. Nog éénmaal klonk het als afronding, om daarmee de weg vrij te maken voor het nieuwe dat de doop in de Jordaan mogelijk

zou maken. Een levende kracht is uitgegaan van de Christus om in het eigen hart liefde en mededogen te kunnen ontwikkelen. Een nieuwe toekomst wacht op ons mensen.

Na eeuwen van voorbereiding was het mogelijk dat het Christuswezen kon afdalen in het lichaam van een mens. Lukas: "Toen gebeurde

het, nadat het hele volk de doop had ontvangen, dat ook Jezus werd gedoopt. Terwijl hij in gebed was, opende zich de hemel en de heilige Geest daalde op hem neer in de gestalte van een duif; en een stem klonk uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde zoon, heden heb ik jou verwekt.'"

—

‘We moeten initiatiefrijke gemeenten worden!’

Ulrich Meier (redacteur van het tijdschrift ‘Die Christengemeinschaft’) in gesprek met Vike von Behr (aartsbewindsdrager van de Christengemeenschap)

Vike von Behr tijdens de Internationale Pinksterconferentie 2017 in Den Bosch

Meier: Voor dit jubileumjaar van de Reformatie heeft de redactie van het tijdschrift ‘Die Christengemeinschaft’ zich voorgenomen om aandacht te besteden aan het thema ‘gemeente’. Als Christengemeenschap staan we, vijf jaar voor de honderdste verjaardag van onze stichting, voor de vraag: welke nieuwe beelden van gemeente-zijn willen we met het oog op de toekomst ontwikkelen?

Von Behr: Ook ik krijg vaak de vraag, hoe ik mij het toekomstige leven in de gemeenten concreet voorstel. Het is mij door de jaren heen duidelijk geworden, dat we als Christengemeenschap op een bijzondere manier in het kerkelijke landschap staan, tussen de protestantse kerken en de rooms-katholieke kerk, omdat we uit beide stromingen iets in onze

eigen beweging hebben opgenomen. Uit de katholieke kerk hebben we de mis overgenomen, die door Rudolf Steiner voor onze huidige tijd werd vernieuwd. En doordat onze stichters uit de protestantse kerk kwamen of daarin nog steeds actief waren, hebben we ook uit deze stroming veel opgenomen. Onder andere het beeld van een protestantse gemeente met het domineesgezin in het centrum. Dat was in de twintiger jaren nog echt een cultuurfactor. Na de Reformatie zijn veel grote persoonlijkheden geïncarneerd in domineesgezinnen en hebben ook vanuit dat fundament gewerkt, zoals Lessing, Nietzsche of Dürrenmatt. Dat geldt na de Tweede Wereldoorlog in Oost-Duitsland ook nog voor Angela Merkel en Joachim Gauck. Aan deze voorbeelden wordt duidelijk, hoezeer het ideaal van een kerkelijke gemeente in de afgelopen honderd jaar is veranderd. Tegenwoordig hebben de protestantse gemeenten een andere plaats in de samenleving en hun voorgangers hebben een heel andere betekenis.

Als we ons vandaag de dag geconfronteerd zien met de vraag of wij als Christengemeenschap eigenlijk niet te kerkelijk zijn, dan heeft er zeker ook mee te maken dat we in een bepaald opzicht nog steeds het beeld van een gemeente in ons dragen dat uit de jaren twintig van de vorige eeuw stamt. Dat heeft aan de ene kant iets weldadigs, omdat onze stichters er immers vanaf het begin grote waarde aan hechtten om deze cultuurimpuls in hun verkondiging verder te verzorgen; waarbij deze impuls natuurlijk werd doordrongen door wat er instroomde vanuit de cultus, die in de protestantse kerk weinig betekenis had. Aan de andere kant moeten we ons afvragen: hoe krijgen we de sprong in de 21^e eeuw voor

elkaar? Hoe komen we af van het traditioneel-kerkelijke en vinden we een kerkbegrip of een kerkelijk beleven, dat naar de toekomst toe nieuwe mogelijkheden opent? Je ziet bijvoorbeeld, als je gemeenten van de Christengemeenschap in andere landen bezoekt, hoe zich daar iets geheel eigens heeft ontwikkeld. Buenos Aires is er een mooi voorbeeld van, hoe door middel van jeugdwerk aan gemeentebouw kan worden gewerkt.

Meier: Ik zou het hier graag willen hebben over het volgende begrip dat destijds rondom de stichting in de aanbevelingen van Rudolf Steiner een rol heeft gespeeld: dat van de vrije gemeenten. Kan deze idee van honderd jaar geleden misschien in die zin voor onze toekomst vruchtbaar worden gemaakt, zodat we vol overtuiging toestaan dat de afzonderlijke gemeenten hun eigen, individuele vorm vinden en daardoor een veel grotere diversiteit ontstaat?

Von Behr: Ik denk dat dat iets zal zijn, dat sowieso een belangrijk onderdeel van onze toekomst zal uitmaken: dat we in de gemeenten op de verschillende plekken datgene ontwikkelen, wat juist daar wil ontstaan, en dat we er niet een algemene voorstelling op na houden van hoe de Christengemeenschap behoort te zijn. Dit geldt naar mijn mening ook voor de priesters. Rudolf Steiner heeft gezegd, dat wij ons priesterschap vanuit het Ik moeten invullen en gestalte geven. Dan betekent dat toch, dat er evenveel mogelijkheden bestaan om priester te zijn als er Ik-ken zijn die proberen dit beroep te leven. Dat kun je dan ook voor de gemeenten zeggen. Er zouden eigenlijk net zoveel gemeentevormen moeten zijn, als dat er mensen zijn die met elkaar gemeenten opbouwen en levendig verzorgen, vanuit de behoefte en impuls om een vrij, religieus leven te leiden.

Meier: Hoe kunnen deze nieuwe, toekomstige vormen worden gevonden, in samenspraak tussen priesters en gemeenten? Heeft u daar ideeën over?

Von Behr: Toen Rudolf Steiner vanuit de antroposofie heeft meegeholpen om de Christengemeenschap op aarde te brengen, wilde hij daardoor de exoterische en de esoterische stroom van het christendom weer met elkaar verbinden. In het vroege christendom heeft de uiterlijke kerkelijke stroming zich geleidelijk van de mysteriestroom losgemaakt. Min of meer onafhankelijk daarvan leefde er een esoterisch christendom verder, dat via de Rozenkruisers en de Graal in de moderne tijd binnenstroomde. Als Christengemeenschap staan we aan de ene kant in de uiterlijke kerkelijke stroom, maar tegelijkertijd hebben we ook de opgave om in deze beweging een esoterisch christendom te ontwikkelen. Voor mij betekent dat, dat onze verkondiging in de toekomst nog veel meer op dit esoterische christendom gericht zou moeten zijn. Dat wil zeggen dat gemeenteleden gaan begrijpen wat cultus betekent en van daaruit een totaal andere innerlijke activiteit ontwikkelen in het mee voltrekken van de sacramenten. Uit dit gevoel van medeverantwoordelijkheid voor het celebreren van de cultus kunnen dan de impulsen ontstaan voor de gemeentevorming. Die moet elke gemeente aan haar altaar voor zichzelf vinden: wat past bij ons? Welke vorm van sociaal leven moet zich uit de cultus ontwikkelen? Niet in de zin van een traditie, maar vanuit de behoeften, de mogelijkheden en de noden van de mensen die daar samenleven. Je zou het ook zo kunnen omschrijven, dat er een sociaal samenzijn rond het altaar ontstaat waarin het voor de wederkomende Christus mogelijk wordt om nog concreter in de individuele lotgevallen werkzaam te zijn en die te begeleiden.

Meier: De verbinding tussen het esoterische en exoterische zou er toch ook toe kunnen leiden, dat de gemeenten een christelijke opdracht in hun stad of regio op zich nemen. De zwakte dat gemeenten zich teveel met zichzelf bezighouden, zou omgebogen kunnen worden in een sterkte in beide richtingen – zowel esoterisch als exoterisch – zodat de

verdieping naar binnen toe en de uitstraling over de eigen gemeentegrenzen heen elkaar wederzijds versterken.

Von Behr: Het is natuurlijk een grote uitdaging om op dit gebied het evenwicht te bewaren. Als je de neiging hebt om het esoterische te sterk op de voorgrond te plaatsen, loop je het gevaar dat je sekte-achtig wordt en niet meer met de buitenwereld kunt communiceren. En als je je te sterk op de buitenwereld richt, kun je ten slotte je eigenheid verliezen. Het innerlijk leven met de wereld van de geest en het binnendragen van de daaruit voortkomende initiatieven in de cultuur van de stad, hoeft geen zending te zijn. Dit kun je opvatten als een bij deze tijd passende opdracht en het kan mensen buiten de gemeenten tot de beleving brengen: daar worden dingen ontwikkeld die niet alleen maar uit de uiterlijke cultuur komen, maar uit een actief religieus leven en die daardoor worden gedragen.

Meier: We waren allebei onlangs bij de Internationale Pinksterconferentie in Nederland en hebben daar de indrukwekkende jeugdconferentie meebeleefd: er werd gekampeerd, en ook de mensenwijdingsdienst werd in een tent – de zogeheten kathedraal – gevierd. Het was goed voelbaar wat het betekent, dat wij als Christengemeenschap in vaste ruimten en in gegroeide sociale patronen een wezenlijk element van gemeentevorming hebben. Bij het zien van de tenten kwam bij mij de vraag op: hoe worden we juist ook voor jongere mensen zichtbaar in de zin van het onderweg zijn, het eigenlijke christelijke verlangen naar ontwikkeling?

Von Behr: Als Kring van Zeven hadden we jongeren uitgenodigd, om te luisteren naar hun vragen en hun hoop; ongeveer vijftig jongeren kwamen hierop af. Ik nam uit deze ontmoeting de vraag mee: hoe kunnen we ermee ophouden om jongeren zo op te voeren,

Jongeren op de Internationale Pinksterconferentie 2017 in Den Bosch

dat ze zich prettig voelen in wat wij als Christengemeenschap nu zijn? En hoe kunnen we wat we zijn zó veranderen, dat de jongeren daarin een thuis kunnen vinden? Door de manier waarop de collega's de grote jeugdconferentie in Den Bosch (met ongeveer 450 jongeren) hebben voorbereid en ter plekke hebben begeleid, is dat prachtig gelukt. De ruim 1.000 volwassenen die dat hebben meebeleefd omdat de jeugdconferentie op hetzelfde terrein plaatsvond, waren door het enthousiasme van de jongeren, hun levensvreugde en hun liefde voor de Christengemeenschap vaak tot tranen toe geroerd. Velen beleefden tijdens deze Pinksterconferentie: dit was een Pinkstergebeuren dat de generaties oversteeg!

Meier: Tot slot zou ik het wereldwijde perspectief willen verlaten en nog eens naar de mogelijkheden van de plaatselijke gemeenten willen kijken. De katholieke priester Thomas Frings heeft een jaar geleden zijn pastoraalambt opgegeven, omdat hij het louter in stand houden van kerkelijke tradities voor steeds minder actieve gelovigen niet langer kon verdragen. Zijn voorstel: in de katholieke kerk zou het nodig zijn om een nieuwe gemeentekwa-

liteit te scheppen. Hij noemt deze kwaliteit 'besluitengemeente' en hij zou wensen, dat daarin de grote verantwoordelijkheid die wij als gedoopte christenen hebben voor het sacramentele leven een geheel nieuwe kracht en substantie zou kunnen ontvangen, vanuit de overtuigde wil van de individuele gemeenteleden. Is dit iets dat ons in de Christengemeenschap ook zou moeten aangaan?

Von Behr: Ik zou dat enigszins willen modificeren en het liever als volgt uitdrukken: we moeten 'initiatiefrijke gemeenten' worden. Ik ervaar dat aan de jongeren; ze hebben er weinig behoefte aan om samen te komen en naar voordrachten te luisteren of zich op een andere manier te laten bedienen, maar ze komen bij elkaar en willen dan samen iets doen. Dat is iets waarvoor ook volwassenen enthousiast zouden kunnen worden: dat er in de gemeenten initiatieven worden genomen in de vorm van projecten, die enerzijds het gemeentelieven verlevendigen en inspireren en die tegelijkertijd een uitstraling naar de wereld hebben. Zodat mensen kunnen waarnemen: in die mensengemeenschap gebeurt iets wat ons raakt, wat ons misschien zelfs aangaat, zodat we ons afvragen of we er ook aan mee zouden willen doen.

De vernieuwing van de christelijke jaarfeesten

door James Greaves (student aan the Seminary of the Christian Community in Spring Valley USA, overgenomen uit de North American Seminary Newsletter, Spring 2017)

Als Australiër denk ik – zoals zoveel 'tegenvoeters' – vaak na, over de ongelijkheid tussen het noordelijke en het zuidelijk halfrond waar het gaat om de seizoenen en de jaarfeesten. Als je de door het jaar heen veranderende seizoenen als een mogelijke ontwikkelingsweg ziet, dan zou je de jaarfeesten tijdens dezelfde seizoenen op het zuidelijk halfrond kunnen vieren.

Aangezien we niet weten op welke dag Jezus geboren is en 25 december gekozen werd omdat midwinter het beste moment is voor

het ontwaken van het hogere zelf, dan zouden zuiderlingen Kerst op 24 juni kunnen vieren. Als het midzomer is in het noorden, "vieren de tegenvoeters Kerst" (Steiner, GA 226, 6^e voordracht). We zouden dan echter het betekenisvolle gegeven verliezen, dat de hele christelijke wereld met elkaar op 25 december Kerst viert. Evenzo zou Pasen in het zuiden in september/oktober gevierd kunnen worden, maar dan zou het historische moment van Jezus' dood en opstanding in april niet herdacht worden.

Het mondiale bewustzijn is wellicht meer gediend wanneer het zuiden aanvullende, meer kosmische beelden aanlevert, waarvoor het noorden zich opent. Deze mogelijkheid houdt rekening met de seizoenen, maar aan de gevestigde christelijke feesten wordt voorrang verleend. Zo zou met Michaël het toenemende licht het overwinnen van de draak/schorpioen kunnen symboliseren. Advent, Kerst en Epifanie zouden beelden van Christus' licht kunnen worden, dat in de zuidelijke zomer tot volle kracht opstijgt.

Voor beide halfronden is het esoterisch nodig om Paaszondag te vieren na de eerste volle maan volgend op de dag-en-nachtevening en de geboorte van Jezus te middernacht. Zo zouden beide halfronden ook veel intensiever met andere gemeenschappelijke astronomische realiteiten kunnen leven en die als beelden kunnen zien voor bijvoorbeeld het geboorteverhaal.

Elke december gaat de gehele aarde langs de grote donkere scheur ('dark rift') van de Melkweg, die voor veel culturen de poort tot

de geboorte symboliseert (zie Martin Samson, *Festivals in the Southern Hemisphere*, p. 162). En vlak voor Epifanie is de aarde in het Perihelium (als zon en aarde het dichtst bij elkaar staan). Als Pasen ooit een heidens herfstfeest geweest zou zijn en niet de vernieuwing, maar de dood van de natuur vierde en daarmee ook de opstanding van de menselijke geest na drie dagen, dan zou de zuidelijke herfst overeenkomen met de sombere gemoedstoestand van de Lijdenstijd. In het zuiden zou Pasen dan weer eerder een beeld kunnen worden van de geestelijke dan van de fysieke opstanding van de mens, die vervaagt met Hemelvaart.

De vervulling van het Adventsmysterie van de wording van de mens met Pinksteren zou dan gesymboliseerd worden door de wind, die door de als vlammen gekleurde herfstbladeren waait. En op 24 juni passeert de zon haar laagste punt aan de noordelijke hemel (gezien vanuit het zuiden). Dit zou een beeld kunnen worden voor Johannes de Doper, die de mensheid vertegenwoordigt als de kleinste in het rijk van de hemel.

Stichtingsfeest van de Christengemeenschap in Roemenië

door Marie-Hélène van Tol (geestelijke in de gemeente Arnhem)

Een bezoek aan een temperamentvol volk, waar gastvrijheid hoog in het vaandel staat en waar een levendige vroomheid leeft die ons raakt. Van 6 tot en met 8 oktober vond in Boekarest de stichting van de Christengemeenschap in Roemenië plaats. Na 43 jaar van pionieren kon dit geboortefeest gevierd worden. Voordat het stichtingsfeest begon, waren we een halve dag in de stad. De taxi-chauffeur die ons bracht, verraste ons door zijn duidelijke trots voor zijn stad en de cultuur. Eenmaal in de stad gekomen gingen wij binnen in de oudste kerk in Boekarest. Een voortdurende stroom van mensen bewoog naar de icoon om die te groeten met een kus. En dan naar de iconostase, waar een priester voor de biecht stond. Mensen kwamen

duidelijk geroerd weer naar buiten. Een actieve en intensieve religieuze oefening was hier te beleven.

Er waren zo'n tweehonderd gasten gekomen uit Roemenië, Hongarije, Oekraïne Rusland, Georgië, Duitsland, Frankrijk, Engeland en Nederland. In het Rudolf Steiner Huis pasten de gasten maar net in de grote zaal. Was het een geboortefeest of een bruiloftsfeest? Er is een gezegde in Roemenië dat, als het bij een bruiloft regent, je een zegenrijke tijd tegemoet gaat ... Vrijdagochtend was het stralend weer, 24 graden. Vanaf vrijdag middag, toen iedereen welkom werd geheten, begon het te regenen na een zeer lange en droge tijd. En het heeft geregend tot zondag 14.00 uur, toen alle gasten weer vertrokken en het opruimen

Het klokje van de kapel in Belis

begon. We hebben het met blijde harten ontvangen, al deze zegen!

Er waren meer dan dertig priesters aanwezig, wat een sterk beeld gaf bij de beide mensenwijdingsdiensten. Er zijn twee gemeenten in Roemenië: Cluj en Boekarest. Beide priesters (Monica Culda en Arrmgard Hasselmann) celebreeerden ieder een dienst. En elke dienst had een eigen karakter.

Zaterdag was er ruimte voor de groeten uit de wereld. Uren lang kwam de een na de ander om goede wensen uit te spreken bij de geboorte van dit kind. Ook wij mochten vanuit Nederland veel goede wensen mee brengen. Ook de goede gaven die vanuit vele gemeenten en individuele mensen zijn gekomen hebben we overgebracht. Wat is men blij met iedere blij van erkenning en medeleven!

In deze regio weet men al decennia lang wat het is om je ideaal levend te houden tegen weerstand in. Er werd verteld hoe in de tijd van de dictatuur, dus tot 1989, men in het verborgene werkte; ook hoe soms autoriteiten, zonder het zelf goed te beseffen, meewerkten

aan de voortgang van de antroposofische beweging en de Christengemeenschap. Spannende verhalen die ons goed lieten realiseren wat een moed deze mensen al hebben opgebracht om zo ver te komen dat zij nu kunnen stichten. Sterk werd ook beleefd hoe enkele mensen, die de impuls van de Christengemeenschap van het begin af hebben begeleid en nu gestorven zijn, de stichting begeleiden vanuit de geest.

Dat we als Christengemeenschap ook op een andere laag verbindend werken, werd duidelijk

toen de Hongaarse vrienden hun groeten overbrachten. Door politiek-maatschappelijke dominantie hebben de Magyaren de Roemenen veel leed toegebracht in het verleden en hebben deze volkeren onder elkaar geleden. En nu leven zij met elkaar mee in een gemeente van broederschap in de geest.

De Christengemeenschap groeit momenteel naar het oosten toe:

- op 3 en 4 maart zullen er priesterwijdingen zijn in Tbilisi, Georgië;
- op 27, 28 en 29 april is de stichting van de gemeente in Kiev, Oekraïne;
- op 5, 6 en 7 oktober wordt in Moskou de gemeente in Rusland gesticht.

Verder zijn er vragen vanuit Bulgarije en hoopt ook Polen op een voortgaande ontwikkeling. Met de groei naar het oosten van Europa krijgt de Christengemeenschap een nieuwe kleur. Dat werd bijvoorbeeld duidelijk bij de muzikale bijdragen, die zeer vurig waren maar ook grote teerheid lieten horen. Deze mensen beleven daarbij intensief in de wijdingsdienst de helpende kracht. Vanuit de nood van hun sociaal-economische situatie is dit voor hen

een levende realiteit. De antroposofische inhouden worden opgenomen met een warme belangstelling en met een andere, meer gevoels-betoonde insteek dan in het westen. Er was nog iets dat anders werd: wij

ervoeren dat hun vroomheid óns wat kan brengen, om in onze seculiere samenlevingen en onze gemeenten inspiratie te krijgen voor nieuw werk.

Boeken

Nieuwe sterrenwijsheid

Wat mensen tot de sterren spreken

Leo de la Houssaye

Adventum, 2015. 162 pag. € 16,50

door Feike Weeda (gemeente Eindhoven)

Wat levert het op om niet alleen naar de geboortehoroscoop van de mens te kijken, maar ook naar de stervenshoroscoop? En wat levert het op om vanuit deze horoscoop de samen-

hang met andere biografische momenten te verkennen? Deze vragen beantwoordt De la Houssaye (overleden in 2009) in dit boekje, dat een vervolg is op een eerder boek, getiteld *Naar een nieuwe sterrenwijsheid* (2011).

De la Houssaye benadert de stervenshoroscoop als moment van geboorte, maar dan in de geestelijke wereld. Dit moment geeft niet alleen zicht op het voorbije leven, maar kan ook de nieuwe werkzaamheid van een individu zichtbaar maken. Het is voor diegene de poort naar de geestelijke wereld en dat is niet zomaar en niet zonder gevolgen. De schrijver maakt aan de hand van een paar biografieën (o.a. Rafaël en Thomas van Aquino) duidelijk dat er een samenhang zichtbaar kan worden tussen een aantal sleutelmomenten en het moment van sterven. De impulsen die iemand in het leven had en tot ingrijpende besluiten en gebeurtenissen leidden, worden zodoende sterk geconcentreerd door deze individualiteit mee genomen naar de geestelijke wereld.

De la Houssaye laat met een paar interessante voorbeelden zien hoe deze bredere individuele biografie in het licht van de overstijgende context van de geschiedenis beleefbaar wordt. Daarmee werpt hij ook een interessant licht op de geboorte van Jezus en de doop door Johannes de Doper. In de laatste hoofdstukken beschrijft De la Houssaye de basis van wat hij 'spirituele humanistiek' noemt. De beelden waar hij naar verwijst, komen veelal uit het evangelie. Maar ook blijkt bijvoorbeeld dat de zangerswedstrijd van 1207 in de Wartburg begrepen kan worden als een strijd tussen het christendom, dat geen kosmische wijsheid meer kende, en een kosmische wijsheid

die geen christendom meer kon verdragen. In deze strijd, dit 'moment van wereldlot', ontkiemt een verlangen om beide weer te verbinden en de schrijver gaat daarom in op een christelijke verhouding tot de kosmische wijsheid en de toekomst van de mensheid.

Het boek is redelijk vlot geschreven en goed te volgen. Een paar belangrijke basisbegrippen worden kort maar helder uitgelegd en de biografische schetsen zijn erg sterk. Het boek voelt kernachtig aan en wat soms als een zijspoor of als vergezicht kan voelen, wordt al snel in een breder perspectief relevant. Het boek is een mooi voorbeeld van gefundeerd geestelijk onderzoek en het laat vrij om

er je eigen vragen bij te stellen en je verder in de materie te verdiepen. Hiermee laat De la Houssaye een testament achter dat ook in anderen kan voortleven en tot impuls kan worden.

Recent verschenen

Op 16 oktober verscheen deel I van *Het evangelie* van Emil Bock. Wim in 't Veld heeft er met hulp van anderen, een moderne vertaling van proberen te maken, met behoud van Bocks stijl. De omvang van het boek is ongeveer 390 p. Deel II zal hopelijk volgend jaar verschijnen.